

NETWERK EN KRACHTGERICHT WERKEN – EEN LEEFWERELD PERSPECTIEF

Jan Naert, onderzoeker UGent

INHOUD PRESENTATIE

1. Achtergrond en probleemstelling
2. De stem van jongeren in kwetsbare situaties
3. Case studie van een lokaal netwerk
4. Discussie en aanbevelingen

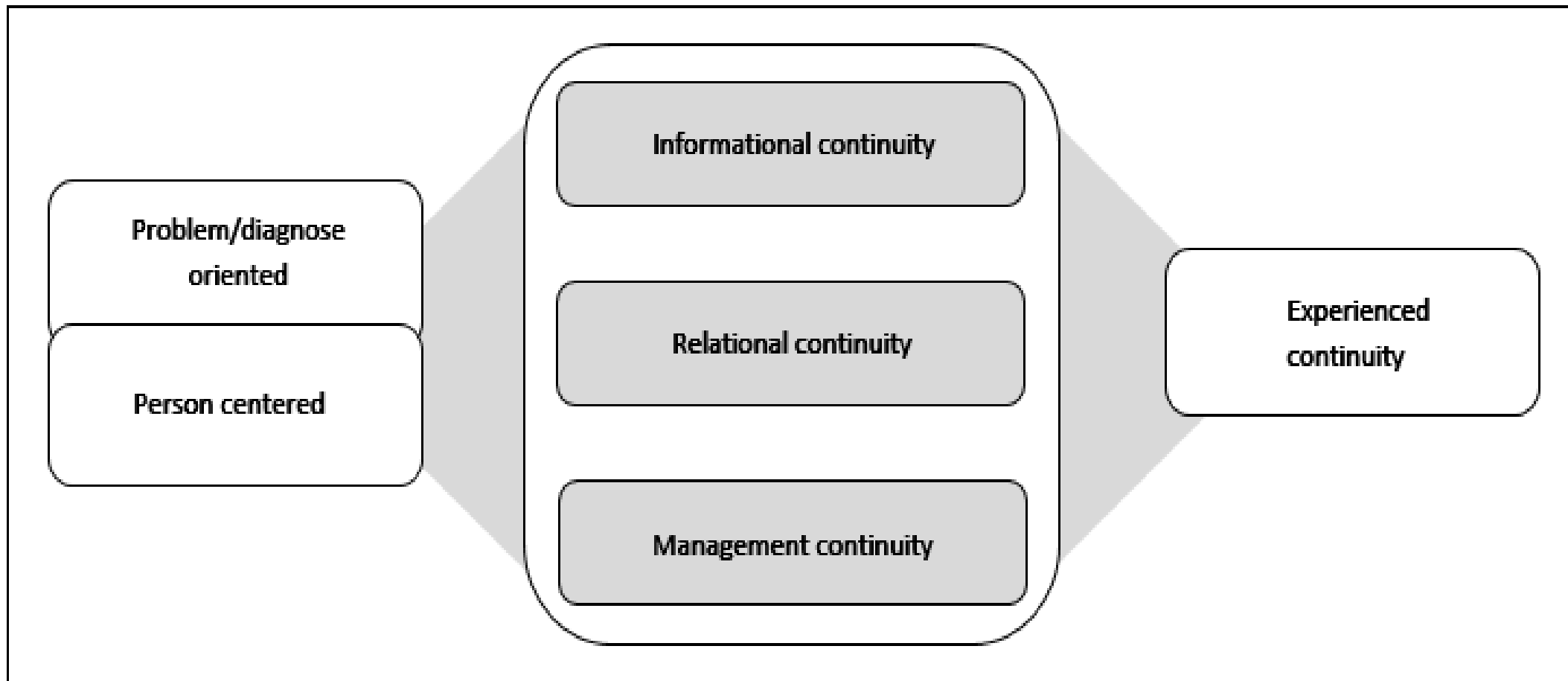
ACHTERGROND EN PROBLEEMSTELLING

- Continuïteit van zorg als belangrijke reden tot herstructurering, netwerk ontwikkeling en inzet van nieuwe werkvormen (cfr. Case management)
- Onderzoek naar toegang en continuïteit van jeugdhulp interventies
- Specifieke aandacht voor het perspectief van jongeren: inter-actioneel gegeven! Leefwereldperspectief

ACHTERGROND EN PROBLEEMSTELLING

- Deel 1: literatuurstudie over continuïteit in de zorg
- Deel 2: verhalen van jongeren over continuïteit
- Deel 3: strategieën van jongeren bij conflicten met de jeugdhulp
- Deel 4: case studie van een lokaal netwerk om jongeren in kwetsbare situaties te bereiken en blijven bereiken

ACHTERGROND EN PROBLEEMSTELLING

2. DE STEM VAN JONGEREN

JONGEREN ZELF AAN HET WOORD

1. Noden zijn groot: existentiële chaos in hun traject!
2. Jongeren vinden ergens wel steunfiguren en hebben toekomstdromen waar ze voor gaan en samen aan bricoleren
3. Werkende en minder goed werkende interventies

EXISTENTIËLE CHAOS IN HUN TRAJECT OP DIVERSE NIVEAUS

“wanneer we op straat leefden in Brussel, dat was een beetje crisis, we zochten een huis ja ... het was een moeilijke periode [...] er was niets, alleen de integratiedienst, anders niets niets niets ... dan na drie of vier maanden, ik weet het niet meer, wist een vriend een kraakpand zijn in Gent en we kwamen daar terecht voor enkele jaren [...] Ik heb de plaats zelf opgelapt, maar er was geen water en alles was kapot. Het is daar dat ik Annie ontmoette, ze kwam langs en heeft me geholpen met papierwerk. Vanaf dan kon ik werken ... het was veel beter, ik moest niet meer denken ‘waar ga ik slapen?’ ‘Wat ga ik eten?’ ‘Ik heb geen dak’ enz enz.”

EXISTENTIËLE CHAOS IN HUN TRAJECT OP DIVERSE NIVEAUS

Ondanks deze ervaringen, ook de zoektocht naar stabiliteit en steunfiguren

- Familie
- Vrienden
- Volwassenen: vrijwilligers, professionele hulpverleners, professionelen in onderwijs of vrije tijd

EXISTENTIËLE CHAOS IN HUN TRAJECT OP DIVERSE NIVEAUS

Hoe kwetsbaar ook op bepaalde momenten, jongeren hebben ideeën en bouwen aan toekomstdromen

Label van kwetsbare jongeren verlaten en spreken van jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities of situaties

Jongeren zijn ook zelfredzaam en vinden diverse wegen om ergens toch progressie te maken en oplossingen te vinden (dubbel!)

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

- Reguliere jeugdhulp staat veraf
  - Wordt aanzien als niet bereikbaar
  - Wordt ervaren als niet zinvol
  - Wordt ervaren als beschuldigend
- “ik ben/was altijd het probleem”

Te weinig steun in beginfasen van het traject - soms te veel impact later in het traject

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

Uitzonderingen?

- Steun vanuit de leefwereld door o.a. vrijwilligers, jeugdwelzijnswerkers, andere 'toevallige' volwassenen
- Mensen die binnen 'het systeem' een bijzondere rol opnemen

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

- Een opstap, connectie
- Engagement als vertrekpunt

“nu weet ik waar naartoe maar in het verleden was het moeilijk, ik wist mijn weg niet. Versta je, van Caroline uit leerde ik mensen kennen in het jeugdhuis in de wijk, van één persoon leerde ik dertig à veertig personen kennen, dat is geluk hebben! [] Ja, zie je, nu kan ik naar Evelyne gaan van het jeugdhuis voor ondersteuning met papieren of andere dingen, ik weet gewoon dat het goed komt. Ik word sterker, ze kan met mij meekomen een eerste keer, een tweede keer doe ik het zelf. Zo word je sterker denk ik.”

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

“Ja, maar met de sociale dienst, ja ... ik had niets te maken met hen, met het jeugdhuis en Evelyne wel! Je doet activiteiten, kampen en je begint elkaar te kennen. Maar met de sociale dienst is het anders, je zit daar gewoon en je hebt geen contact met hen. Met Evelyne en David en het jeugdhuis ... dat is een groep die je kent, dat is belangrijk, het feit dat je dingen kan delen met iemand waarvan je weet dat het tussen die muren zal blijven!”

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

Wat bieden die dan?

- Blijven staan en meer doen dan verwacht ... buiten de lijnen kleuren - ontgrenzend werken

“Ze deed meer dan wat een hulpverlener of opvoeder zou moeten doen voor een jongere. Ja, we hebben een sterke band! En nu, in deze plaats hier [jongere zit momenteel in residentiële voorziening] komt ze naar hier, ik krijg een cadeau met kerstmis en nieuwjaar. Ik zend haar iets via facebook, haar persoonlijke facebook en dat van haar man, dus ja, ik heb nog steeds veel contact met haar.”

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

Staat tegenover wat jeugdhulp vaak NIET biedt

- Tijd en ruimte om connectie op te bouwen?

“Ze leken niet echt een goed zicht te hebben op mijn context [] je werd verkeerd benaderd ... omdat de mensen die me benaderden, ik deelde daar de verkeerde zaken mee ... Ik gedroeg me op een bepaalde manier, waarschijnlijk om mezelf te beschermen, en men keek niet door dat gedrag. Er was, of misschien was het doordat ik toen al zo'n sterke persoonlijkheid had ... Maar ik heb nooit het gevoel gehad dat er iemand een idee had van wat er aan de hand was ...”

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

- Luisteren naar de vragen/noden van jongeren zelf?

“Het was niet het juiste [interventie CLB], het was helemaal niet cool, het hielp helemaal niet, weet je ... Door wat er gebeurd was liet ik het pesten wat achter mij en focuste ik op mijn familie, maar zij haalden alles terug ... van de laatste jaren van mijn leven, alles wat ik zelf aan het verwerken was, waar je aan denkt op dat moment, ze haalden dat allemaal naar boven ... naast alles wat al aan de hand was ... het was gewoon echt niet ok”

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

- A priori, individuele en intra-psychische probleemvertaling

“Ik was het probleem, ik had vanalles. Ik veranderde van voorziening naar voorziening [] Op het einde, alles is van korte duur en je gaat niet zo gemakkelijk meer een band aan met een nieuwe opvoeder, omdat ... versta je ... Ik ga van één plaats naar een andere [] wat continu was doorheen mijn traject in de jeugdzorg was “wat gaat niet goed met hem?” Ja, met hem! Zeker, zeker! ... dat is het eigenlijk ... dat is wat een continu ding was”

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

➤ Inspraak in het eigen traject?

“het verlies van controle, dat is zo'n gevoel dat ik heb als ik terug kijk en erover nadenk ... ja ... wie ben ik om het zo te zeggen, dus in feite vraag ik me af ... het is alsof als je in de jeugdhulp zit, in een voorziening zit ... je hebt het gevoel dat je een robot bent, versta je?, je zit in de voorziening en je denkt dat je controle hebt over je leven maar hoe ouder je wordt, zeg je ... shit ... ik had geen enkele controle, dat is wat er hard is voor mij nu. Zij beslisten voor mij en over mij, zij zeiden wat je moest doen en wanneer ... maar uiteindelijk moet je je eigen beslissingen nemen over je leven ... dat is het probleem ... nu dat ik moet beslissingen nemen ... het is moeilijk omdat je gewoon bent aan het feit dat iemand anders dat voor jou doet”

ERVARINGEN VAN JONGEREN OVER 'DE JEUGDHULP'

Gevolgen

- Mandaat van de jeugdhulp verdwijnt (bv. na 18/21 jaar ...)
- Steun die nodig is, blijft achterwege
- Bepaalde stemmen vallen buiten de klassieke mazen van het net

2. CASE STUDIE LOKAAL NETWERK

DOELSTELLINGEN IN OPZET NETWERK

1. Participatie van jongeren
2. Versterken van het netwerk
3. Verhogen van het bereik van kwetsbare jongeren
4. Oppikken van signalen van zowel diensten als jongeren

KRITISCHE KWALITATIEVE EVALUATIE

- Hoe kijken participanten naar de meerwaarde van een netwerk?
- In het bijzonder: in hoeverre speelt het netwerk een rol bij het realiseren van helpende interventies: ontgrenzend werken?
- 25 respondenten bevraagd (SG en VW)

DATA: RESPONDENTEN

Wat	Wie	n =
Interviews	Actiegroep	15
Interviews	Veldwerkers	9
Interviews	Jongeren	10
Focusgroep	Stuurgroep	1 (6 deelnemers)

ALGEMEEN

- Grote erkenning bij participanten van de noden die er waren naar afstemming tussen het aanbod
- Algemeen grote tevredenheid over de mogelijkheid tot betere netwerkontwikkeling
- Onderzoeksproces op zich zorgt voor reflectie over eigen aanbod

1. DELEN VAN INFORMATIE

- Risico's aan verbonden
  - Delen van individuele gegevens
  - Toestemming jongeren (eigenaarschap?)
- Opletten voor drempelverlagende functie van het netwerk tot informeel delen van informatie

1. DELEN VAN INFORMATIE

- Kan nefast zijn voor hulpverleningstraject

“Stel dat ik een jongere in therapie heb en ik zit op zo'n netwerkoeverleg en die jongere geeft mij de toestemming om daar te zijn en heeft ook al de andere hulpverleners de toestemming gegeven en ik hoor daar plotseling info over de gezinscontext waar dat die jongere in zit, maar dingen dat hij mij nog nooit verteld heeft. Ik kan in therapie niet meer doen alsof ik dat niet gehoord heb, terwijl ik het als therapeut wel belangrijk vind dat die jongere zelf zijn moment kiest om bepaalde informatie te geven, puur therapeutisch gezien. En je kunt dat niet meer wegdenken.” (lid actiegroep)

1. DELEN VAN INFORMATIE

- Beroepsgeheim belangrijk punt voor betrokkenen
  - Veel organisaties gebonden aan beroepsgeheim
  - Als heel waardevol omschreven
  - Jongerenperspectief! Inspraak & keuze?
  - Welke informatie dan wel of niet delen? Wat is er nodig?

2. REËLE INZET IN DE LEEFWERELD

- Verwarring in gebruik van termen
  - Vindplaatsgericht werken
  - Leefwereldbenadering
  - Leefwereldgericht werken
  - Contextueel werken
  - Outreaching

2. REËLE INZET IN DE LEEFWERELD

- Meer basiswerk
  - Geen extra aanbod in de leefwereld sinds start
  - Noodzaak tot aanwezigheid waar jongeren zijn
  - Meer professionelen <-> Meer mensen aanwezig
waar de jongeren zijn
  - Aandacht voor basiswerkers zonder specifieke doelstelling, begeleiding of activiteit

3. ORGANISATIESTRUCTUUR

- Groot belang van coördinatie
  - Bij elkaar brengen van netwerk
  - Legt verbindingen
  - Betrekt mensen
  - Brengt inhoud

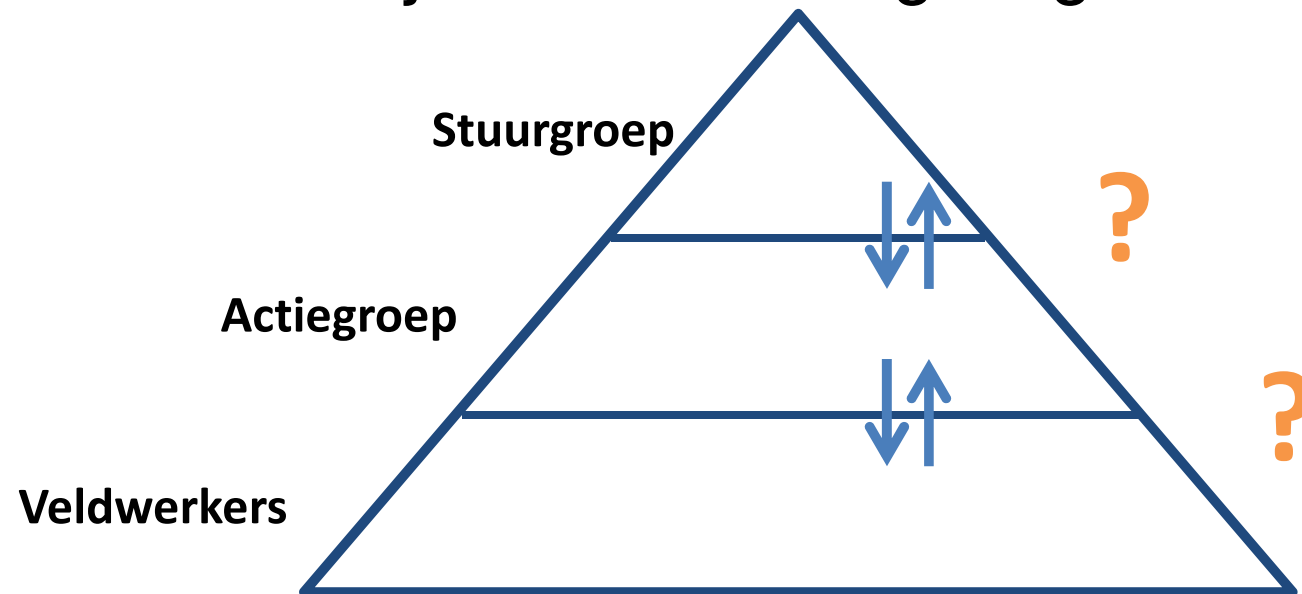
3. ORGANISATIESTRUCTUUR

- Positieve ontwikkeling door lokale samenwerking
  - Personen leren kennen
  - Kennis over aanbod vergroten
  - Beter samenwerking
    - “je neemt sneller de telefoon”
  - Opzet gezamenlijke projecten voor jongeren

3. ORGANISATIESTRUCTUUR

- Structuur: vrij hiërarchisch georganiseerd

- Doorstroom informatie tussen niveaus: niet evident

3. ORGANISATIESTRUCTUUR

- Van/voor wie is het netwerk?

“Het is een belangrijk signaal hee. Als we zeggen “eigenaarschap naar jongeren toe in een traject”. Voor medewerkers is dat juist hetzelfde, als dat iets is ... ver van hun bed show en ze hebben er geen impact op ... dan kan je inderdaad de vraag stellen of dat dat niet puur aanbodverstrekking is ...”

- Machtsverhoudingen spelen mee (bv. subsidie gever – uitvoerder) – kritische functie? / legitimiteit van spreken?

4. ONTGRENZEND WERKEN

- Men geeft aan dat BVJ ervoor zorgt dat er op bepaalde momenten meer ontgrenzend wordt gewerkt
- Men bevraagt ook meer grenzen van eigen aanbod
- Tegelijk voor veel respondenten nog te weinig en zijn balansen niet altijd in evenwicht

4. ONTGRENZEND WERKEN

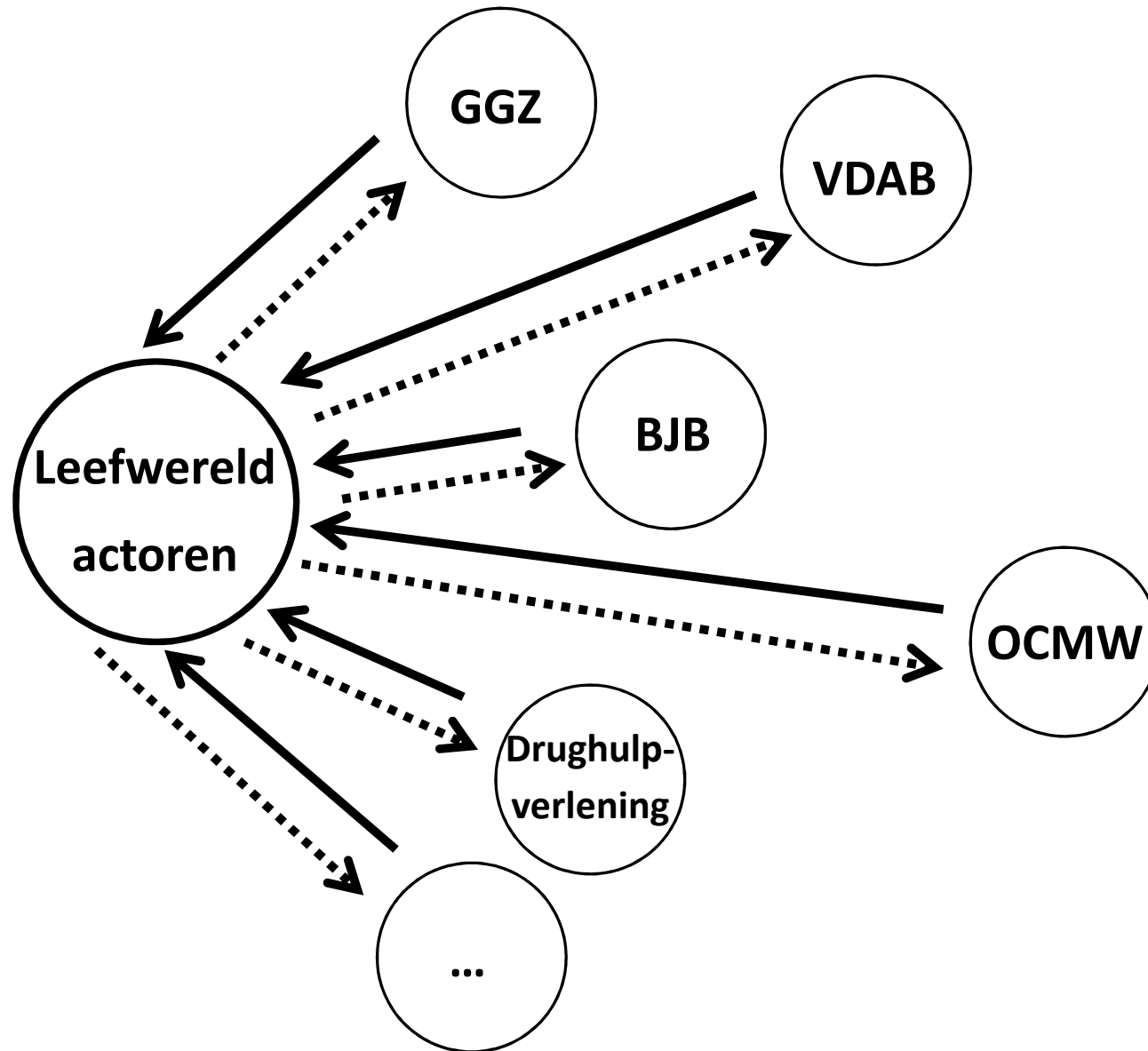
“Dat heeft te maken met tijd en waar je zit, ik denk dat het puur toeval en geluk is. JAC heeft mij aangemeld bij case management. Maar er was een wachtlijst, dus kon ik nog niet... JAC heeft een beetje proberen zo goed mogelijk opvangen, wat de case manager normaal ging doen. JAC heeft de studio geregeld, JAC heeft de voorziening van VAPH ook in het oog gehouden. Een andere begeleidster van het JAC is er altijd geweest voor mij tot de andere begeleiding dan kon starten. Ze hebben veel gedaan ze. Ik had specifiek achter de case manager gevraagd, omdat ik hem al kende van in een ander aanbod. Ik kon dat kiezen bij wie ik wou zitten. Bij andere diensten ga je dat niet hebben he.” (citaat jongere)

4. ONTGRENZEND WERKEN

- Regelgeving als reden om al dan niet ontgrenzend te werken
  - Sommige voorzieningen zien zichzelf als meer beperkt door regels dan andere
  - Afhankelijk van personen en diensten zelf
- Andere achterliggende visies die dit al of niet mogelijk maken: klinische kijk, probleem intra-individueel

4. ONTGRENZEND WERKEN

“Ja in die zin, als iedereen zich houdt aan de eigen reglementering, dan vallen die gasten er net weer buiten. Voorbeeld is, we hebben een samenwerking gehad met crisisopvang, waarbij dat, het ging over een jongere die bij ons niet meer terecht kon in kamertraining, die terecht kwam in crisisopvang maar dat was in principe voor één maand. Wij hebben de afspraak gemaakt met crisisopvang dat wij verder de begeleiding wilden doen en dat zij verder de opvang zouden verzorgen. En uiteindelijk heeft die jongeren daar 6 maanden kunnen verblijven. Dat is een voorbeeld waarbij dat wij eigenlijk buiten onze werking gaan, omdat we de begeleiding eigenlijk doen die normaal gezien door crisisopvang moet gebeuren, maar waarvoor dat zij geen tijd hadden. En dat zij de opvang deden. Dat is zo een voorbeeld.” (lid actiegroep)

5. BELANG VAN VISIEONTWIKKELING

- Geen duidelijke sociaal pedagogische visie uitgewerkt
- Men verwijst naar engagementsverklaring
- Geen unanimititeit over nood aan gemeenschappelijke visie
- Actiegroep <> Veldwerkers
  - Minder doorleefd
  - Opgelegd van bovenaf

6. CASE MANAGEMENT

- Geen verdere uitbouw van case management
- Case management als positief ervaren maar tekort aan dergelijk aanbod
  - Duidelijke opvolging over diensten heen
  - Duidelijk mandaat
  - Advocay samen met jongeren

6. CASE MANAGEMENT

- Veldwerkers: te weinig aanbod in de leefwereld

“ ... dat is veel te weinig zeker ook met problematiek van daklozen etc. Wij botsen op wachtlijsten waardoor dat wij eigenlijk [...] ook begeleiding doen. [...] maar ook daar zijn er dan ideeën trajectbegeleiding ontstaan vanuit Brugge enzo. Ik vind dat een goeie oplossing die meer meegaat in het leven van de jongeren zonder alles in vakjes op te delen, als het over dat thema is moet je bv bij die persoon gaan. [...] De werkdruk van “oei, ik moet ze op wachtlijst zetten en dat is een wachtlijst van zo veel maanden en ondertussen ga ik kijken maar ik mag er niet te veel aan komen want dan zit ik te ver. Dat wij daar zo een beetje vanaf kunnen maar als ik een jongere te pakken krijg, dan volg ik die tot die hun weg kennen.”

(citaat veldwerker)

6. CASE MANAGEMENT

- Jongeren

“Daarom dat ik het zo belangrijk vind dat de case manager hier moet blijven. Naar waar moet je gaan als een jongere eens wil babbelen? Dan zal je natuurlijk helemaal ontsporen he. Ik heb nu mijn opaatje wel, dat helpt natuurlijk ook, maar snap je wat ik bedoel? Moest ik gewoon één goede persoon hebben die los stond van instellingen en af en toe eens kwam babbelen met jou en u een beetje de weg kan wijzen, dan ging dat veel minder dramatisch zijn afgelopen. Als je iemand hebt, in plaats van alleen maar slechte vrienden en vriendinnen dan kan daar niet veel goeds van komen he.” (citaat jongere)

7. SIGNAALFUNCTIE IN/VAN EEN NETWERK

- Filter op signalen
  - Sommige signalen meer opgepikt dan andere
- Werkwijze signaalnota's heeft beperkingen
  - Signaleren = dynamisch proces

Op vaste momenten ruimte om signalen te geven

→ Signaleren is nu geen continu gegeven

5. DISCUSSIE & AANBEVELINGEN

DISCUSSIE

Een beter bereik en continuïteit van hulp voor jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities?

DISCUSSIE

Micro: wat doen we in het dagdagelijks werken met kinderen en jongeren?

Meso: hoe verhoudt de organisatie als geheel zich hiertoe en hoe organiseren we ons? Hoe werken we samen tussen organisaties in een 'netwerk'?

Macro: hoe interageren we in een breder maatschappelijk kader? Politiserende jeugdhulp!

DISCUSSIE: MICRONIVEAU

Leefwereld?

Plaats: “Van loketten naar de straat”

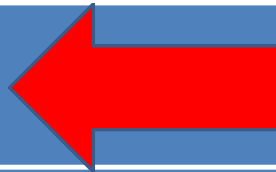
Tijd: “Aansluiten vergt tijd en ruimte om het ritme van jongeren zelf te volgen”

Houding: “Eigen doelen/oordeel on hold om het verhaal van de jongere te beluisteren”

Proces: “Co-productie in een zorgend proces”

Leefwereld perspectief	Technisch psycho-diagnostisch perspectief
'Het probleem' is te ontdekken in de leefwereld samen met de mens waarover het gaat, in een brede sociaal economische context	Het probleem wordt intrapsychisch en diagnostisch omschreven en beperkt zich tot individu als insteek
Een meer gelijke verhouding waarbij co-constructie van het traject centraal staat (zoeken)	Ongelijke verhouding tussen de cliënt en de deskundige hulpverlener (weten)
Groei van jongeren gaat over brede emancipatie: biografische, institutionele, politieke competenties	Eerder probleemoplossend naar specifieke inhouden: psychisch, sociaal, gedrag, ...
Dynamisch: steeds in beweging door continu afstemmen met jongere en context	Statisch: behandelingsmodule, vast hulpaanbod, pakket-denken
Hier en nu (tempo aangepast aan jongere)	Zelden hier en nu beschikbaar (vaak te snel of te laat vanuit beleving van jongeren)
Open en onvoorspelbaar	Controle en voorspelbaarheid (bv. Inplannen wat je nodig zal hebben)
Nadruk op sociale rechtvaardigheid	Gedepolitiseerde sociale zorg

DISCUSSIE: MESONIVEAU

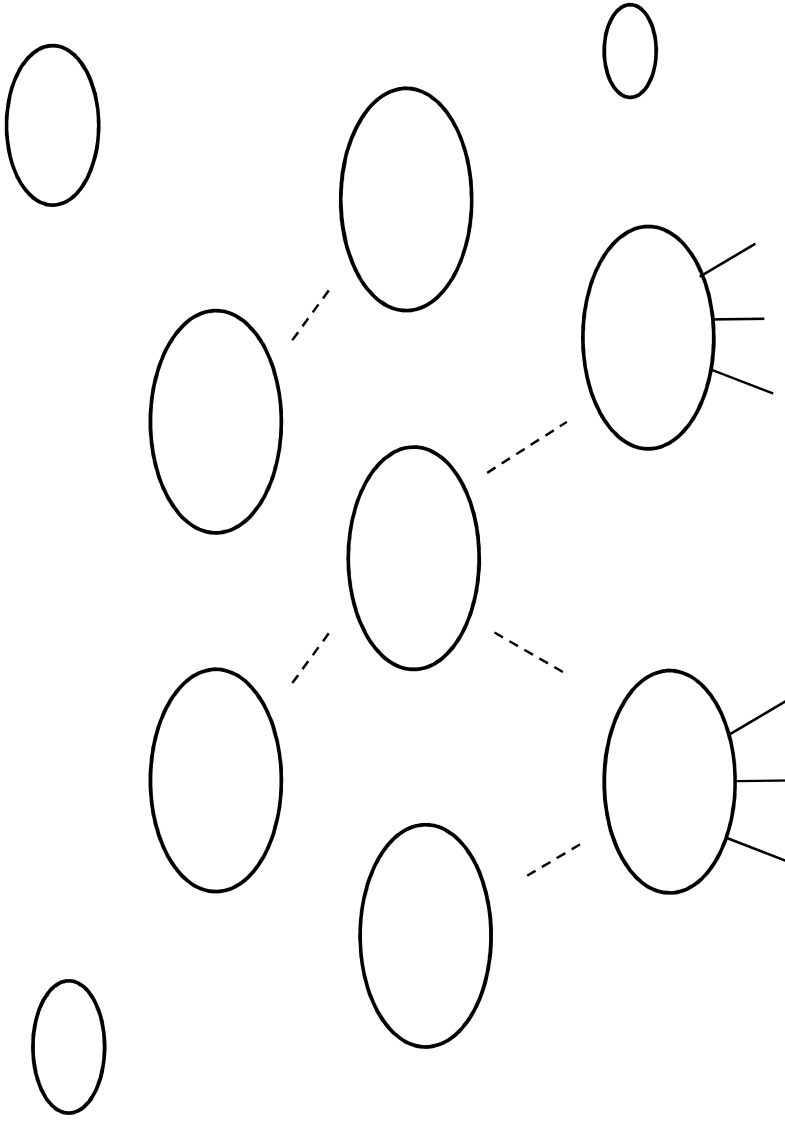
De eigen organisatie

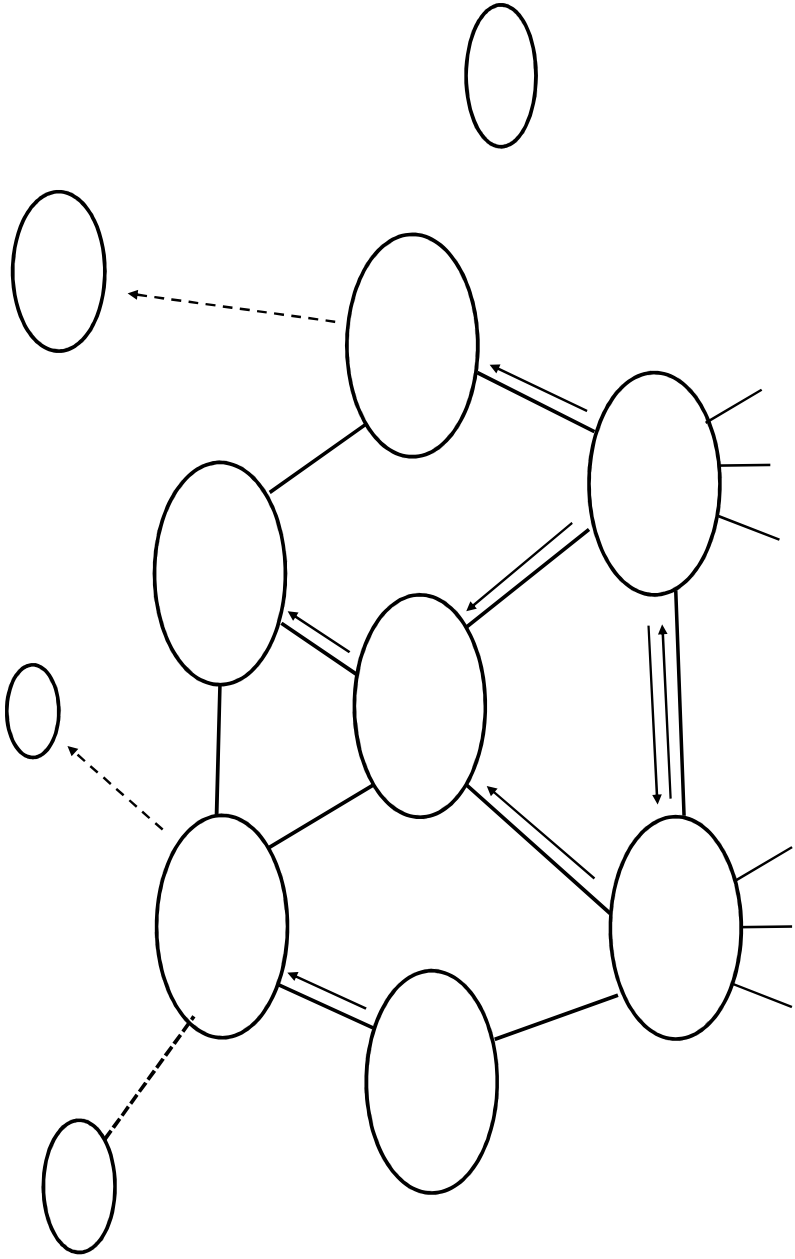
- Flexibele ruimte
- Aansluiting beleid – veldwerk: reflectieve praktijken
- Interne coaching en intervisie voor medewerkers
- Visievorming: bv. Leefwereldactoren aanzien als evenwaardige partners met andere professionaliteit

DISCUSSIE: MESONIVEAU

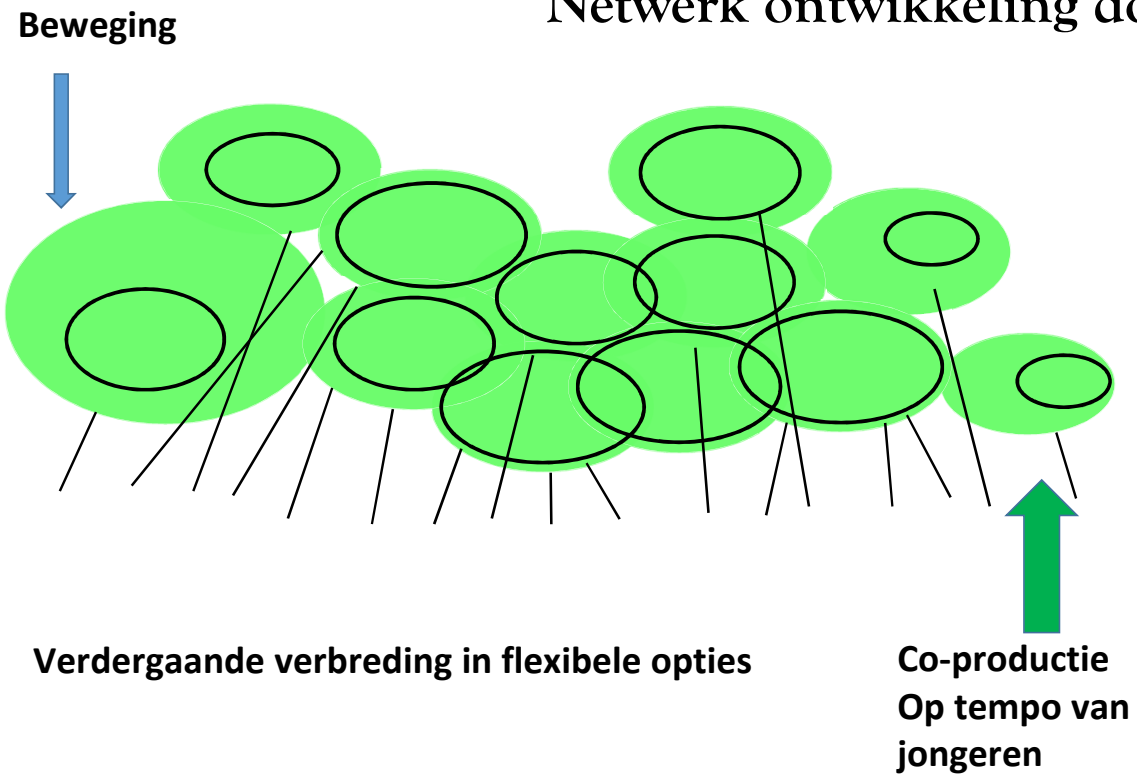
Netwerken

- Idem als organisatieniveau
- Plaats van jongeren centraal
- Leefwereldgericht case management
- Rechtenperspectief

Netwerk ontwikkeling doel op zich?

DISCUSSIE: MACRONIVEAU

- Mee maken (= kritisch bevragen en ruimte afdwingen)
- Actief ingrijpen op beleidslijnen
- Maatschappelijk breed verhalen naar buiten brengen
- Signaleren als continu begrip

Jan Naert
Onderzoeker UGent

VAKGROEP ORTHOPEDAGOGIEK

Email: J.Naert@Ugent.be
Tel: +32 (0)9 331 03 06

<https://www.ugent.be/pp/orthopedagogiek/nl>

Bedankt voor jullie
aandacht!

Vragen?